

Sosiaali- ja
terveysministeriö

Uusi asiakastietolaki ja käyttöoikeusasetus – mikä muuttui?

Anna Sandberg
Erityisasiantuntija
11.3.2024

Sote-tiedonhallintasäädösten kokonaisuudistus: uusi asiakastietojen käsittelyä koskeva laki

- Laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä 703/2023 voimaan 1.1.2024
 - Yksi yhtenäinen laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen käsittelystä
 - Yhdistetty laki sosiaali- ja terveydenhuollon asiakastietojen sähköisestä käsittelystä (asiakastietolaki), potilasasiakirja-asetus ja laki sosiaalihuollon asiakirjoista sekä lakeihin sosiaalihuollon asiakkaan asemasta ja oikeuksista (asiakaslaki) ja potilaan asemasta ja oikeuksista (potilaslaki) sisältyvä asiakastietojen käsittelyä koskeva sääntely
 - Uuteen asiakastietolakiin sisältyvät säännökset kumottu em. muista laeista

Uuden asiakastietolain rakenne

Osa 1. Asiakastietojen käsittely

1. Yleiset säännökset
2. Asiakastietojen käsittelyn periaatteet
3. Asiakastietojen rekisterinpito
4. Asiakasasiakirjojen käsittelyn periaatteet
5. Potilasasiakirjat
6. Sosiaalihuollon asiakasasiakirjat
7. Kirjaaminen monialaisessa yhteistyössä
8. Tiedonsaantioikeus ja tietojen luovuttaminen

Osa 2. Sosiaali- ja terveydenhuollon tietojärjestelmät

9. Valtakunnalliset tietojärjestelmäpalvelut
10. Tietoturvallisuuden ja tietosuojan omavalvonta
11. Tietojärjestelmien ja hyvinvointisovellusten käyttötarkoitus ja käyttöönotto
12. Tietojärjestelmien ja hyvinvointisovellusten olennaiset vaatimukset
13. Tietojärjestelmien valvonta

Osa 3. Erinäiset säännökset

14. Erinäiset säännökset
15. Voimaantulo- ja siirtymäsäännökset

Lain tarkoitus ja soveltamisala

- Uuden asiakastietolain tarkoituksena on yhdenmukaistaa asiakastietojen käsittelyä sosiaali- ja terveydenhuollossa
- Soveltamisalaa kaikki sote-palvelujen järjestämisen ja toteuttamisen tarkoituksessa tehtävä asiakastietojen käsittely riippumatta siitä, onko kyse sähköisestä, kirjallisesta vai suullisesta käsittelystä

Asiakasasiakirjojen käsittelyn periaatteiden yhtenäistäminen

- Esim. kirjaamisvelvollisuus, asiakirjoissa käytettävä kieli ja tietorakenteet
- Asiakirjojen tallentaminen Kanta-palveluihin viiveettä sen jälkeen, kun asiakirja on valmistunut
- Asiakasasiakirjojen ja biologisten näytteiden säilytysaikojen päivittäminen arvonmäärityksen perusteella
- Kirjattavien asiakastietojen sisällöstä säädettäisiin edelleen toimialakohtaisesti:
 - sosiaalihuollon asiakasasiakirjasäätely perustuen lakiin sosiaalihuollon asiakasasiakirjoista
 - pieniä tarkennuksia esim. asiakkaan perustietojen kirjaamiseen
 - Terveystieteiden potilasasiakirjasäätely perustuen potilasasiakirja-asetukseen

Sosiaalihuollon palveluissa annettavan terveydenhuollon potilastiedot

- Sosiaalihuollon palvelun yhteydessä annettavan terveystietopalvelun potilastietoja käsiteltäisiin käyttötarkoituksensa mukaisesti samalla tavoin kuin muitakin potilastietoja
 - Sosiaalihuollon palvelu on toimintaympäristö, jossa terveydenhuollon palvelua toteutetaan
 - Potilastietojen tallentaminen rekisterinpitäjän potilasrekisteriin
 - Samat vaatimukset koskien esim. hoitosuhteen varmistamista, käyttöoikeuksia ym. kuin muutoinkin potilastietojen käsittelyssä
- Sosiaalihuollon potilastietoja luovutetaan toisille palvelunantajille terveydenhuollon järjestämistä ja tuottamista varten samoin kuin muitakin potilastietoja

Monialainen kirjaaminen sosiaali- ja terveydenhuollossa

- Sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyössä asiakkaalle voidaan laatia yhteinen palvelutarpeen arvio, asiakassuunnitelma sekä muita tarpeellisia yhteisiä asiakasasiakirjoja.
 - Sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisessä palvelussa myös asiakaskertomusmerkinnät
- Yhteiset asiakasasiakirjat tallennetaan tarpeellisessa laajuudessa sekä sosiaalihuollon asiakasrekisteriin että potilasrekisteriin.
 - Asiakaskertomus tallennetaan sosiaalihuollon asiakasrekisteriin. Potilasasiakirjamerkinnät tallennetaan potilasrekisteriin.
- Tallentamalla tarvittavat tiedot molempiin rekistereihin osaltaan varmistetaan, että tiedot ovat käytettävissä myös muissa sosiaali- ja terveyspalveluissa
 - Esim. kun asiakas siirtyy sosiaalihuollon kotihoidosta tai asumisen palvelusta terveydenhuollon päivystykseen tai sairaalaan, kotihoidon tai asumisen keskeiset tiedot terveydenhuollon rekisterissä terveydenhuollon käytettävissä
- Yhteisten asiakirjojen sääntelyä kehitetään asiakastietolain kehittämisen seuraavissa vaiheissa

Palvelunantajien välinen tiedonsaantioikeus

- Terveydenhuollon palvelunantajilla on oikeus muiden terveydenhuollon palvelunantajien potilastietoihin (54 §) ja sosiaalihuollon palvelunantajilla tiedonsaantioikeus muiden sosiaalihuollon palvelunantajien sosiaalihuollon asiakastietoihin (55 §)
- Tiedonsaantioikeus perustuu lakiin - edellytyksenä on asiakkaan antama luovutuslupa, jonka laajuutta voi rajoittaa kieltojen avulla
 - Jos asiakas on antanut luovutusluvan, on tiedonsaantioikeus myös muiden hyvinvointialueiden rekisterissä oleviin sosiaalihuollon asiakastietoihin
 - Luovutuslupaa ei edellytetä, jos asiakas ei muistisairauden, mielenterveyden häiriön, kehitysvammaisuuden tai vastaavan syyn takia pysty päättämään luvan antamisesta eikä ole laillista edustajaa, joka voisi antaa luvan asiakkaan puolesta
 - Sosiaalihuollon viranomaisen tiedonsaantioikeus samoin kuin aiemmin sosiaalihuollon asiakaslaissa
- Luovutuslupa koskee kaikkia luovutuksia riippumatta luovutuksen toteutustavasta
 - Kanta-palvelun kautta tehtävien luovutusten lisäksi luovutukset esim. hyvinvointialueiden yhteisessä tietojärjestelmässä tai paperilla, esim. luovutus toiselle hyvinvointialueelle, kun kyse tiedoista joita ei vielä tallennettu Kanta-palveluun

Tiedonsaantioikeus sosiaali- ja terveydenhuollon yhteisessä palvelussa

- Sosiaali- terveydenhuollon yhteisen palvelun toteuttamiseen sosiaali- ja terveydenhuollon toimipisteessä osallistuvilla henkilöillä on oikeus saada ja käyttää palvelun toteuttamisen kannalta välttämättömiä asiakastietoja (53 § 1 momentti)
- Esim. kotihoidossa sekä sosiaali- että terveydenhuollon ammattihenkilöillä oikeus käyttää potilastietoja ja sosiaalihuollon asiakastietoja käyttöoikeuksien mukaisessa laajuudessa

Tiedonsaantioikeudet sosiaali- ja terveydenhuollon välillä

- Tiedonsaantioikeus asiakastietoihin sosiaali- ja terveyshuollon eri palveluiden välillä (53 §, 2-5 momentit)
 - Sosiaalipalveluissa oikeus saada ja käyttää terveyspalveluissa kirjattuja potilastietoja ja terveyspalveluissa oikeus saada ja käyttää sosiaalihuollon palveluissa kirjattuja sosiaalihuollon asiakastietoja
 - Edellytyksenä asiakkaan antama luovutuslupa, jossa asiakas yksilöi mitä tietoja lupa koskee
 - Luovutuslupaa ei edellytetä, jos asiakas ei ole kykenevä muistisairauden, mielenterveyden häiriön, kehitysvammaisuuden tai vastaavan syyn takia päättämään sen antamisesta eikä ole laillista edustajaa, joka voisi antaa luvan asiakkaan puolesta
 - Sosiaalihuollon viranomaisen oikeus saada tietoja terveydenhuollosta samoin kuin aiemmin sosiaalihuollon asiakaslaissa

Käyttöoikeus asiakastietoon

- Käyttöoikeuden tulee perustua henkilön työtehtävään ja annettavaan palveluun siten, että henkilöllä on oikeus käyttää vain työtehtävissään tarvitsemiansa välttämättömiä asiakastietoja.
 - Sosiaali- ja terveysministeriön asetuksella säädetään, mitä tietoja ammattihenkilöt ja muut asiakastietoja käsittelevät henkilöt työtehtävänsä ja annettavan palvelun perusteella saavat käyttää.
 - Uuden asiakastietolain nojalla annettava asetus vielä valmisteltavana
 - Tulossa huhtikuussa 2024 uudelle lausuntokierrokselle
 - Toimialakohtaisen käyttöoikeussäätelyn lisäksi
 - mihin potilastietoihin sosiaalihuollon henkilöstöllä eri työtehtävissä voi olla käyttöoikeus
 - Mihin sosiaalihuollon asiakastietoihin terveydenhuollon henkilöstöllä eri työtehtävissä voi olla käyttöoikeus
 - Palvelunantajan on tarkemmin määriteltävä käyttöoikeuden laajuus

Tietojen tallentaminen Kanta-palveluihin

- Asiakastietolaki velvoittaa sosiaalihuollon palvelunantajan liittymään Kanta-palveluihin, jos käytössä on asiakastietojen käsittelyyn tarkoitettu tietojärjestelmä (67 §)
- Siirtymäsäännöksissä (102 §) on siirtymäajat sekä liittymisvelvoitteelle että asiakasasiakirjojen tallennusvelvoitteelle
- Siirtymäaikojen jatkamisesta annetaan HE eduskunnalle viikolla 11 (14.3.2024)
 - Hyvinvointialueiden tietojärjestelmä uudistukset ovat kesken, joten siirtymäaikojen jatkamisella pyritään välttämään investointeja poistuviin tietojärjestelmiin
 - Esitys sisältää ehdotuksen myös mm. terveydenhuollossa toimivan sosiaalihuollon ammattihenkilön tiedonsaantioikeudesta Kelan etuustietoihin

Kiitos!